

Mortani Nolsøe, professara til minnis

Um nónleitið flaggdagin, fagra váriykkuletu, meðan landi og tjóð vóru í hátíðarlag, varð loyst upp fyri Mortani, hann legði eyguni saman fyri seinastu ferð og fekk um síðir frið og hvíld eftir drúgvu og kvalamikla sjúku.

Hesa somu løtu var eg staddur á kirkjugarðinum í Vági, kæru heimbygd hansara, fylgdi gomlum góðum kunninga til gravar. Í ervinum løtu seinni varð ringt til mín. Tað var svágur Mortans, eg hevði fylgst við í kirkjugarðin og aftur í bygðina, ið bar mær tey sorgarboð, at Mortan var sloknaður. Hesi boð vóru ventað, og leingi hevði eg stúrt fyri at fáa tey, men tó at eg visti, at vinur mín og starvsfelagi nú hevði fingið tann frið, hann leingi hevði tráð eftir, varð hjarta mitt fyllt við sorg og trega, tí nú var komin skilnaðarstund. Tað vinalag og samstarv, ið verið hevði í mong ár, var at enda komið. Spurningurin, sum leingi hevði gjørt vart við seg, hvussu starvið á stovni okkara skuldi laga seg, tá ið hann var frá, stóð nú fyri hugans sjón nakin og ósvaraður. Har sum lítið mannvæl er fyri, kennist missurin so mikið svárari, enn har ið fjølmenn er. Við andlát Mortans er høgt so djúpt skarð í tann fámenta mannagarðin um dýrmaðu tjóðminni okkara, at seint man tað verða fyllt aftur. Tungt verður at lyfta arvin eftir tilíkan mann, ið Mortan var.

Mortan Nolsøe varð borin í heim suður í Vági 5. juni 1924. Foreldrin vóru Johan Nolsøe, keypmáður á Marknøyrri, og kona hansara Laura Larsen úr Fámjln. Mortan hevði gávu- og mentafólk at breiða aftur í, í fadírætt m.a. Jákup Nolsøe, handelsforvalta, og ið móðurætt Óla Jespersen, skúlahaldara, og fadír hansara, Schrøter prest. Fadírinn var tjóðskaparhugagur maður, og tí arvi var Mortan trúgvur. Hugin fyri søgum av manna- verrum hevur hann eftir tí hann sjálvur hevur

sagt, fingið stimbraðan á segiloftinum á Marknøyrri. Har kom nógv fólk, og teir, sum seymaðu segl, vóru tiknir úr leikum at siga frá søgum og hendingum. Næmur hevur Mortan verið, tí søgumaður var hann sum fáur. Ótaldar vóru tær smásøgur, hann visti at siga við hvørt høvi, ið beyðst. Í 60 ára føðingardegi hansara minnst eg, at eg nevndi millum tey fáu orð, eg segði við borðið, at nú hevði Mortan troyst so mong heimildarfólkini um alt Føroya land, og nú var tíð uppá, at hann eisini fór at hugsa um at vera sín egin heimildarmaður og savna saman allar tær mongu søgur, hann visti at siga. Men tað varð vist av ongum, sum vitligt man vera, tí so vorðnar søgur koma ikki til hugs, uttan høvi er til; og líl man vera at noyða tær fram fyri minnið. Tær eru lútubornar, líva í lútuni, ið kallar á tær.

Stóru var systkinaflokkurin, sum ikki var sjáldsamt tá á døgum, sjei vóru brøðurnir og triggjar systurnar. Tveir av brøðrunum fóru undan Mortani.

Mortan tók preliminærprógv í Vágs skúla í 1940 og studentsprógv á Studentaskúli Føroya lætings í 1942. Stríðsárin lapað sum vera man ikki burtur til náms, og Mortan hevði nøkur ár starv í Sjóvinnubankanum. Tá ið farandi var aftur millum landa, fór hann til Keypmannahavnar, har hann ætlaði at læra handilsfrøði, men hann noyddist at leggja seg undir skurð fyri brek, hann einaferð hevði fingið av dotti, og stigur kom tí í skúlagongdina. Tá fór hann til Oslo, har hann var at vera eina tíð hjá móðursystri síni, ið har búði. Har fór hann at lesa norðurlandska málfrøði á lærda háskúlanum, men sum frá leið, fór hann í lestri sínum at leggja høvudsent á tjóðminnafrøði við enskum og týskum sum stuðulsgreinum. Í hesum greinum tók hann cand. mag.-prógv í 1960, og í 1964 tók hann magist-arastigið (mag.art.) í

tjóðminnafrøði. Próvritgerðin var um trúgv og síðir í sambandi við útróður í Føroyum. Hann fekk loyvi til at skriva ritgerðina á føroyskum, og man tað helst vera eindemi.

Árini 1962-65 starvaði hann sum vísindaligur atstæðari (vitass.) á Institutt for folkeminnne á lærda háskúlanum í Oslo, og 1965-73 sum savnsverður (konservator) á sama stovni. Í sambandi við hesi störv hevur hann undirvíst í tjóðminnafrøði á øllum stigum á lærda háskúlanum í Oslo og eitt skifti eisini í Bergen. Árin 1962-72 hevur hann eisini hildið skeið í føroyskum fyri høvudsgræinar studentunum á Nordisk institutt á sama háskúla. Meðan hann var í Oslo, var hann virkin í Norsk-føroysk lag og ritstýrði eina tíð saman við vinmanni sínum Tønnes Andersen tíðindabrævinum »Nytt fra Færøya«.

Í 1972 tók hann ta týðningarmiklu avgerð at koma heim aftur til lands at taka upp vísindaligt yrki. Hann søkti um og fekk starv, ið var lýst leyst á Føroyamálsdeildini á Fróðskaparsetri Føroya at seta við ársbyrjan 1973. Har hev-

ið hin fúsasti og dirvismesti, tó at hann longu bar tað mein, ið varð honum at bana.

Námsárin og starvsárin í Oslo, eini 29 ár til samans, var hann at kalla á hverjum sumri heima í Føroyum í savningararvindum. Høvudsúrslitið av málsliga savningararvindinum er stórt savn av miðanøvnum og nøvnum á ýtum úr øllum landinum. Eisini hevur hann savnað - tik-ið upp á band - kvøðing, frásagnir um pátrúgv á sjónum o.m.a. sunnanfjørðs og í Streymoyinni. Bondini frá hesum ferðum eru um 200 í tali. So væl veit við, at vit hava fingið heim makaeintøk av øllum hesum bondum til ljóðbandasavnini á Føroyamálsdeildini, sum undir fyrirstøðu Mortans er vaksið al-samt hesi árin og nú telur um leið 1650 bond, alt mentanargripur, ið tjóðarog er í. Sum dæmi um hugflog hansara og evni at ganga nýggjar leiðir er vert at nevna, at hann lærði fleiri av okkara góðu kvæðarum at nýta bandupptøkul, sum hann so læt teir hava hjá sær at kvæða uppá, tá ið hugurin var til. Soleiðis fekkst upp á band alt, ið teir dugdu at kvæða. Hetta eru framúr virðismikil søvn. Hansara var eisini hugmyndin at nýta stórar litmyndir av bjergunum og øðrum brattlendi tiknar úr flogfari til at merkja á tey mongu staðarnøvn, har eru, verk, ið gjørt varð í evstu stund. Tað fyrsta, ið gjørt varð av hesum, var í samstarvi við Albert Djurhuus at merkja nœvnini í Sunnblarbjergum á myndir. Seinni er hetta gjørt fyri flestall fuglabjerg í landinum. Til at útvega hesar dýrmyndir hava peningastovnar okkara latið góðan stuðul.

Úrslit av rannsóknunum sinum hevur Mortan lagt fram í vísindaligum greinum í Fróðskaparritum og útlendskum tíðarritum og verkum og í fyrilestrum á Fróðskaparsetrinum, í útvarpinum og á ymsum millumtjóða ráðstevnum. Hann umboðaði Føroyar og føroysk vísindi á

virðiligan hátt burtur í londum.

Nógvar vinir og góðar kunningar hevði hann víða í útlondum, serliga í Noregi, og tað kom eisini setrinum at gagni. Alda-vinur hansara Reidar Djupedal, professari í Trondheimi, hevur verið deild okkara hollur sum próvdómari øll árin, til hann noyddist at gevast vegna vanheilsu fyri ári síðan. Hann var limur í teirri nevnd, sum landsstýrið setti at gera álit um nýskipan setursins.

Stórt spell var, at Mortan ikki fekk tær arbeiðsumstøður, sum hann hevði uppibornar. Hann var soleiðis staddur, at av figgjarligum grundum varð hann at taka á seg arbeiði uttan fyri setrið. Hann hevði tímar í føroyskum bæði á studentaskúlanum og handilsskúlanum. Hann var væl dæmdur av næmingunum, hevur mær verið sagt, og hann hevur lagt alsk og kunneleika til mál okkara og mentan niður í mangar teirra, og tað man fara at bera ávøkst. Men trá hansara var at fáa náðir til at halga seg meira vísindaverkum sínum. Hóast tað næstan yvir-menska stríð, ið hann legði á seg, læt hann ikki á sær finna, men var sami glaðlyndi og livsfúsi maður sum vant. Hann var »drengur góður«, sum tað æt á máli forfedra okkara, á leið tað, sum bretar nevna »gentleman«. Livshug og livsgleði átti hann sum fáur, eisini meðan hann gekk við deyðanum í hondunum.

Ómetalig eftirsjón er í honum á Føroyamálsdeildini, og so mikið meiri er hon hjá konuni og bønunum, ið vóru um hann til tað seinasta. Teimum dvelur hugurin hjá við inniliggari samkenslu og bøn um ugga. Stóra gleði hava tey í tí litla fitta beiggjanum, ið er so líkur abbanum og ber navn hansara.

Systkinum hansara og øllum teirra váttu vit eisini samhuga, nú tey hava mist sín kæra bróður.

Vit hjúnlina og børn okkara varðveita minnið um Mortan í sakni og takklæti.

Jóhan Hendrik W. Poulsen